

אחד היה אברהם

שיחת הרה"ג זלמן ברוך מלמד לפרשת וירא

עד שבא אברהם • יסוד עולם • נס להתנוסס • הניסיון העשירי • '...ולב שמח' • אשר בך אתפאר • 'ואהבת' – איך? • אפילו לא נוטל את נפשך

עד שבא אברהם

פרשיות 'לך לך' ו'וירא' עוסקות באברהם אבינו. המשנה אומרת (אבות ה, ב): 'עשרה דורות מאדם עד נח... עשרה דורות מנח עד אברהם'. עשרת הדורות שמאדם ועד נוח מלמדים אותנו עד כמה הקב"ה האריך את אפו לדורות שראויים היו לעונש. עשרת הדורות שמנח ועד אברהם גם הם מלמדים שה' האריך אפו, עד שבא אברהם אבינו ונטל את שכר כל הדורות הרשעים שקדמו לו.

אלו הם עשרים הדורות הראשונים בעולם, ובעצם זהו שליש מימות העולם: אלפיים שנים! אלו דורות גדולים מאוד, ואף על פי כן בא המבול בימיהם, ומחה את עשרת הדורות הראשונים. מה היה החיסרון שלהם. אומר המהר"ל, אנשי הדור הזה אמנם היו גדולים מאוד, אבל זו היתה גדלות מופשטת, רוחנית, שלא הצליחה לרדת לפרטים ולא התממשה בחיים. כנראה הם היו פילוסופים גדולים, או אנשי רוח, שעסקו במחשבות רוחניות, והם לא התעסקו בהתנהגות שלהם בפועל, זה לא היה חשוב בעיניהם, רק ענייני הרוח. לכן ההתנהגות המעשית היתה מקולקלת ומעוותת, הארץ היתה מלאה חמס, ואי אפשר היה להמשיך כך. וכן בדורות שמנח ועד אברהם.

הדורות הראשונים היו בחינת 'צלם אלוקים', אבל ענפיו היו מרובים ושורשיו מועטים. כאשר השורשים חלשים, הענפים המרובים הם חסרונים. ככל שהענפים מרובים הם עלולים יותר ליפול כי אין משהו שמחזיק אותם. עשרת הדורות מנח ועד אברהם היו ה'צורה'. 'צלם' ו'צורה' הם ביטויים למשהו רוחני ופנימי ולזה רמז המהר"ל. ההופעה הרוחנית היתה הופעה עוצמתית מאוד, אבל גם הדורות האלו לא ידעו להוריד את השקפת העולם אל תוך המציאות אל תוך החיים והמעשים, שהחיים בין אדם לחברו יהיו נכונים ומתוקנים.

'עד שבא אברהם - וקבל עליו שכר כולם' (שם). מעלתו של אברהם אבינו לא היתה כמעלתו של נוח, שהיה צדיק וצדקותו לא הצילה את כל העולם כולו. אברהם היה צדיק וגם חסיד, כלומר, נהג לפנים משורת הדין. 'צדיק' רומז למידת הדין, שצודק בדינו ולא עושה רע. ומידת החסידות היא לפנים משורת הדין, עושה חסד. ההתנהגות של אברהם לא הייתה מתוך מגמה ודאגה לאישיות הפרטית שלו, אלא מתוך הסתכלות על טובת כל העולם כולו. שאיפתו הגדולה היתה שהעולם כולו יהיה מתוקן. לכן אברהם ושרה מוקפים ב'נֶפֶשׁ אֲשֶׁר עָשׂוּ בְּחַרְן' (יב, ה), אלפי אנשים שהוא מתקן. כך הוא גם בונה מזבח וקורא בשם ה'. הוא מחובר עם כל העולם, ורואה את עצמו חלק מהבריאה כולה.

יסוד עולם

אמונתו של אברהם גדולה כל כך עד שהוא מאמין שכל העולם הוא בריותיו של הקב"ה, ויש לו שורש טוב וסיכוי לטוב. והנה, כאשר הקב"ה אומר לו שרבה רעתם של סדום ועמורה, והוא שוקל אם יש להם מקום בעולם או שצריך להפוך את סדום - אברהם אבינו מתפלל עליהם. במבט ראשון היינו מצפים שאברהם ישמח. אדרבה, זה הזמן לכלות את הקוצים מן הכרם! לא צריך את הרשעים בעולם, וכך העולם יהיה יותר מעודן, אך אברהם אבינו לא חשב כך. הוא מלמד זכות על סדום ועמורה למרות שהם רשעים וחטאים.

אומר המדרש (בראשית רבה לט, ו):

שיחת הרב זלמן מלמד לפרשת השבוע ♦ 3

אמר אברהם לפני הקב"ה: נשבעת שאין אתה מביא מבול לעולם! מה אתה מערים על השבועה? מבול של מים אין אתה מביא מבול של אש אתה מביא?! אם כן, לא יצאת ידי שבועה. אמר ר' לוי: 'השופט כל הארץ לא יעשה משפט?' אם עולם אתה מבקש - אין דין, ואם דין אתה מבקש - לית עולם.

אין אפשרות להנהיג את העולם רק במידת הדין, צריך לשתף איתה את מידת הרחמים. אומר אברהם לקדוש ברוך הוא, אתה תופס את החבל בשני קצותיו! אתה רוצה גם עולם וגם דין, אבל אם אתה לא תוותר על הדין העולם לא יוכל להתקיים.

אמר לו הקב"ה: אברהם, 'אַהֲבַתְּ צֶדֶק וַתִּשְׁנֵא רָשָׁע': אהבת לצדק את בריותי, ומאנת לחייבם. 'על כן משחך אלהים אלהיך שָׁמֹן שִׁשׁוֹן מִחֲבָרִיד' (תהלים מה, ח). מהו 'מחבריך'? מנח ועד אצלך. מכולם לא דיברתי עם אחד מהם - אלא עמך.

המדרש בוחר בעקבות לימוד הזכות של אברהם לדרוש עליו את הפסוק 'אַהֲבַתְּ צֶדֶק וַתִּשְׁנֵא רָשָׁע'. זה מעניין מאוד, משום שלפי הפשט היינו מסבירים את הפסוק הזה בדיוק להפך: 'אַהֲבַתְּ צֶדֶק וַתִּשְׁנֵא רָשָׁע' - ולכן מתבקש היה שתשמח לאבד את הרשעים השנואים! אבל המדרש מסביר: אהבת לצדק את בריותי ושנאת להרשיע אותם. זו היתה אמונתו הגדולה והעמוקה של אברהם. אלו בריותיו של הקב"ה! ריבוננו של עולם, רחם עליהם כדי שיתקיימו! הקדוש ברוך הוא אומר לאברהם: 'אתה יכול לקיים את כל העולם'. ועדיין, יש קבוצה מסויימת שאי אפשר להשאיר אותה, אבל אברהם אבינו לא רוצה לוותר עליהם. הוא רוצה להיות ראוי לכך שבזכותו כל העולם כולו יתקיים.

זה מה שאמרו חכמים, שבא אברהם אבינו ונטל שכר כולם. אם יש אברהם אבינו בעולם - זו סיבה מספקת שכל העולם יהיה קיים. וכן דרשו חכמים (מדרש בראשית ב, ז) 'בְּהִבְרָאם' - באברהם, שבזכותו העולם קיים. זאת אומרת שיש צדיקים כאלו, שבמצב שישנם רשעים רבים בדורם, הם לא ייעלמו במבול ורק הצדיק ינצל בתוך תיבה, אלא הרשעים יתקיימו בזכות הצדיק. צדיק שמקיים את העולם

ולא רק את עצמו. כמובן שאברהם אבינו לא רוצה שיהיה רשע בעולם אלא שהוא מאמין שהעולם יתוקן. אם יש עשרה צדיקים בסדום – בסופו של דבר הם יתקנו את העיר כולה! זה מה שמבקש אברהם אבינו מהקב"ה מתוך אמונתו הגדולה.

נס להתנוסס

'עשרה ניסיונות נתנסה אברהם אבינו עליו השלום, ועמד בכולם' (אבות ה, ג). הגמרא אומרת (סנהדרין קז, א) שדוד המלך שאל למה אנו אומרים 'אלוקי אברהם', 'אלוקי יצחק', ולא 'אלוקי דוד'. אמר לו הקב"ה: אותם ניסיתי ועמדו בניסיון, אותך לא ניסיתי. אמר דוד לה': נסה אותי. אמר הקב"ה: אני מוכן לנסות אותך בענייני עריות ודוד לא עמד בניסיון. הגמרא רוצה ללמדנו שדוד המלך לא עמד בניסיון כמו האבות ולכן הם אבות העולם, הם אלו שזכו לכך שהקב"ה מיוחס אליהם. המשמעות לכך ששם אלוקים מתייחס לאברהם יצחק ויעקב היא שהם נושאים את שם ה'. כמו עם ישראל שה' הוא אלוקיו – "ושמנו קראת בשמך". ה' קורא את שמו על עם ישראל, אלוקי ישראל, וקורא את שמו על האבות בפרט. 'וַיְהִי אַחֲרֵי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וְהָאֱלֹהִים נִסְּהוּ אֶת אַבְרָהָם'. אומר על כך המדרש (בראשית רבה נה, א):

כתיב: 'נְתַתָּה לִירְאֵיךָ נִסֵּי לְהַתְנוּסֵס מִפְּנֵי קִשְׁטֵי סֶלָה'. נתת ליראיך ניסיון אחר ניסיון, וגידולין אחר גידולין בשביל לגדלם בעולם, כנס הזה של ספינה.

ניסיון מזכיר את המילה נס – דגל, ויש קשר בין הדברים, כשעומדים בניסיון מתרוממים מעלה מעלה כמו דגל שעל הספינה.

וכל כך למה? 'מִפְּנֵי קִשְׁטֵי' - כדי שתקשט מידת הדין בעולם. שאם יאמר לך אדם: למי שהקדוש ברוך הוא רוצה להעשיר – מעשיר, ולמי שרוצה להעני - מעני, למי שרוצה - עושה אותו מלך! אברהם כשרצה עשאו מלך, כשרצה עשאו עשיר. יכול אתה להשיבו, ולומר לו: יכול אתה לעשות את מה שעשה אברהם אבינו? והוא אומר: מה עשה? אמור לו:

שיחת הרב זלמן מלמד לפרשת השבוע ♦ 5

בן מאת שנים בן נולד לו, ונאמר לו 'קח נא את בְּנֶךָ אֶת יְחִידְךָ', ולא עיכב! הרי 'נְתַתָּה לְיִרְאֵיךָ נֶס לְהַתְנוּסָס'.

מי שעומד בניסיונות קשים של מסירות נפש של הקרבה מאוד מאוד גדולה, זה למעלה מגדר הטבע. לא סביר שאדם יעמוד בניסיונות כאלו. האדם הזה עצמו הוא ממש נס על טבעי, ולכן זה גורם שיהיו לו ניסים. מי שהוא מעל הטבע בניסיונות שלו, שמתאמץ ומשנה את הסדר הטבעי שלו, מתגבר על כל הכוחות הטבעיים שלו ועומד בניסיון – יזכה שייעשו לו ניסים. הוא מתרומם ומעלה את כל המציאות, הוא מגלה שיש מציאות מעל הטבע ושאפשר להתגבר על הטבע. זה הפשט של 'נֶס לְהַתְנוּסָס', ניסיון אחר ניסיון. העמידה בניסיונות יוצרת תופעות עליונות.

הניסיון העשירי

הניסיון האחרון הוא ניסיון העקידה, ופרשת העקידה פותחת כך: 'וַיְהִי אַחֵר הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וְהָאֱלֹהִים נִסָּה אֶת אַבְרָהָם' (כב, א). התורה רומזת לנו שיש קשר בין העקידה ובין הדברים שקדמו לה. מהו הקשר, הרב זצ"ל מסביר, שהחיבור הוא לאו דווקא לפסוק הקודם. כאשר מתבוננים בעקידה מבינים שזה היה מעמד כל כך גדול ונישא, שבהכרח הוא מגיע בעקבות תהליכים ארוכים. מתחילת קיומו של עולם התהליך הזה הולך ומתפתח, עד שהגיעה השעה להופעה גדולה של חיבור העולם לריבונו של עולם על ידי אברהם אבינו. במעשה הזה אברהם אבינו מעלה את העולם כולו למעלה, הוא גילה וקבע בעולם מציאות עמוקה כזו ונפלאה כזו של דבקות בריבונו של עולם. ולכן 'זכות אפרו של יצחק' היא זכות שנמשכת לכל הדורות.

'וְהָאֱלֹהִים נִסָּה אֶת אַבְרָהָם וַיֹּאמֶר אֵלָיו אַבְרָהָם'. כל מילה ומילה מדויקת. יש כאן ניסיון נוסף. הרי אם הקב"ה מדבר אליך ישירות ומצווה אותך, מה שייך בכלל לעשות אחרת, האדם מתבטל לחלוטין לרצונו. ולכן כתבה התורה 'הָאֱלֹהִים נִסָּה אֶת אַבְרָהָם', ה' עשה שאברהם לא יתבטל, שיבחר, שיתנסה. לפעמים אדם נמצא במקום רוחני כזה שעבורו זה לא ניסיון. הוא מוכרח לעשות את רצון ה', בדומה

לעם ישראל במעמד הר סיני שהרגישו 'כפה עליהם הר כגיגית'. כאן הקב"ה עשה את אברהם עצמאי, שתהיה לו בחירה, והא יוכל להחליט מה הוא רוצה לעשות. שואל המהר"ל: הרי ריבונו של עולם ידע שאברהם יעמוד בכל הניסיונות, אז בשביל מה נצרכים הניסיונות. הוא מסביר, יש הבדל בין אדם שיכול לעמוד בניסיון, ובין אדם שעמד בפועל בניסיון. מי שמימש את הדברים בפועל, הוציא וגילה את הכוחות שלו - זה מעצים אותו והכוחות שלו מתעלים ומתגברים, לכן לא מספיקה הידיעה שאברהם יכול היה לעמוד בניסיון.

'וַיֹּאמֶר אֱלֹהֵי אַבְרָהָם - וַיֹּאמֶר הַנְּנִי'. אברהם נענה מיד לדבר ה', הוא מוכן. 'קַח נָא אֶת בְּנֶךָ אֶת יְחִידְךָ אֲשֶׁר אָהַבְתָּ אֶת יִצְחָק'. הוא כאילו מחזק בו את הקשר אל בנו: הבן שלך, שהוא יחידך, שאתה אוהב אותו. הקב"ה מעורר באברהם את האהבה אל הבן היחיד שלו. כמובן שאברהם אהב את יצחק מאוד גם לפני כן, וכאשר הקדוש ברוך הוא אומר זאת - האהבה הזו נהיית מציאות חזקה מאוד. אומר ה' לאברהם: מתוך האהבה הזו והקשר העמוק אל יצחק - אתה צריך להעלות אותו לעולה.

'וְהַעֲלֵהוּ שָׁם לְעֹלָה עַל אֶחָד הַהָרִים אֲשֶׁר אָמַר אֱלֹהֵיךָ'. יש פה ניסיון אדיר. אנחנו יודעים שבתורה נאמר שמי שמעלה בדעתו להקריב את בנו למולך, ואפילו אם כוונתו להקריב את בנו לריבונו של עולם - חייב מיתה. זה נגד רצון ה', ההפך מכל עניינה של התורה, והנה ריבונו של עולם מצווה את אברהם דבר כזה שהוא הפוך מכל הדרך! זהו הניסיון הגדול - מה עושים במצב כזה, אברהם יכול היה לומר שכנראה הוא לא שומע טוב, זה לא אמיתי, הוא יודע שזה בניגוד לרצון ה'. אבל אברהם לא אומר כך.. הקב"ה פונה אליו עכשיו והוא מבטל את רצונו אל מול רצון ה'. למרות כל ההבטחות שהובטחו לו, 'כִּי בְיִצְחָק יִקְרָא לְךָ זֵרַע' (כא, יב), ולמרות שכל המשך הדורות תלוי ביצחק - מגיע כאן ציווי מפורש מאת ה' וצריך לעשות אותו.

זה הניסיון הגדול, שמבטא את הקשר העמוק ביותר שיכול להיות בין אדם לריבונו של עולם, קשר מוחלט, ביטול גמור לרצון ה'. יותר מזה אי אפשר לבטא. וכמובן, מיד אחר כך התורה מגלה לנו שכל הכוונה הייתה להעמיק את הדבקות...

שיחת הרב זלמן מלמד לפרשת השבוע ♦ 7

ומתברר ש'והעלהו לעולה' היה ביטוי כללי, להעלות אותו על המזבח ולהוריד, ולא יותר מזה.

'...ולב שמח'

'וַיִּשְׂכֶם אַבְרָהָם בְּבֹקֶר... וַיִּבְקַע עֶצִי עָלָה'. אומר המדרש (בראשית רבה נה, ח), שבזכות בקיעת עצי העולה של אברהם – נבקע הים לבניו. הרב זצ"ל עומד על פירוש המדרש הזה. אברהם אבינו קם בבוקר, ועליו למלא את רצון ה', לקחת את יצחק ולהעלות אותו לעולה. ומה הוא עושה כשהוא קם בבוקר - מכין עצים. מי בקש ממנו לכרות עצים, הוא עושה זאת מעצמו, הוא מהדר. הוא חושש שאולי לא יהיו עצים במקום שהוא יתבקש להגיע אליו, ולכן צריך לכרות אותם ולסדר אותם כבר עכשיו כדי שהכול יהיה מוכן. אדם שמרגיש שהוא נאלץ לעשות את רצון ה', הוא לא מתאמץ ומשתדל בכל כוחו, אבל אברהם אבינו אינו מרגיש כך - הוא משכים בבוקר, הוא מהדר ומשקיע.

הרב מוסיף ומדייק מלשון התורה, שאומרת **'וַיִּשְׂכֶם אַבְרָהָם בְּבֹקֶר'** - זאת אומרת שהייתה לו מנוחת הנפש והוא ישן... כיצד מי שנצטווה לעשות דבר כזה יכול לישון בלילה?! שוב, אברהם אבינו דבוק ברצון הבורא, שלם עם המעשה, עושה אותו ברצון ובשמחה, ולכן הוא גם מזדרז לעשות את רצון ה' בהידור - **'וַיִּבְקַע עֶצִי עָלָה'.**

מה הקשר בין בקיעת העצים הזו ובין בקיעת הים - כפי שהסברנו, אברהם עושה כאן פעולה שהיא על-טבעית. הוא מנצח את הטבע האנושי, הוא מוליד בעולם כוח שהוא מעל הטבע. ממילא זה גורם שהטבע נכנע בפניו בניו, בני ישראל. וכאשר ישראל עומדים על הים, בזכות האמונה של אברהם ומסירות הנפש שלו - הים נבקע. לא סתם מצאו כאן חכמים מילים דומות שמופיעות בשני מקומות שונים וחיברו ביניהן. זהו חיבור עצמותי, יסודי. הגמרא אומרת במסכת ברכות (כ, א) שלדורות הראשונים נעשו ניסים מפני שהם מסרו את עצמם על קידוש ה'. שוב אנחנו רואים את הקשר שבין מסירות נפש ובין ניסים.

אשר בך אתפאר

המדרש (בראשית רבה נה, ב) דורש על אברהם את הפסוק (תהלים יא, ה): 'ה' צדיק יבָחן, וְרָשָׁע וְאֵהָב חֶמְסַ שְׁנֹאָה נִפְשׁוּ':

אמר ר' יוחנן: הפשתני הזה, כשפשתנו לוקה אינו מקיש עליה ביותר, מפני שהיא פוקעת. כשפשתנו יפה - הוא מקיש עליה ביותר, מפני שהיא משבחת והולכת. כך הקב"ה, אינו מנסה את הרשעים מפני שאינם יכולים לעמוד, דכתיב 'וְהָרְשָׁעִים כַּיָּם נִגְרָשׁ' (ישעיה נז, כ). ואת מי הוא מנסה? את הצדיקים, שנאמר 'ה' צדיק יבָחן'.

כשפשתן מקולקל לא מכים עליו כי הוא יתקלקל יותר. כשהפשתן טוב - ההכאה עליו עוזרת ומשביחה אותו. ממשיך המדרש:

אמר ר' יצחק: היוצר הזה, כשהוא בודק את הכבשן שלו, אינו בודק את הכלים המרועעים, לפי שאינו מספיק להקיש על אחד עד שהוא שוברו. ומה הוא בודק? בקנקנים הברורים, שאפילו מקיש עליו כמה פעמים, אינו שוברו. כך הקב"ה אינו מנסה את הרשעים אלא את הצדיקים, שנאמר: 'ה' צדיק יבָחן'.

מן הדוגמא הראשונה של הפשתן, אנחנו לומדים שכשבוחנים את הצדיקים זה נראה כאילו מענישים אותם, אבל הייסורים מזככים אותם, והם משתבחים על ידם. אבל אם ה' יביא ייסורים על רשעים - הם בועטים, זה לא מביא אותם לידי קרבה אלא להפך. ללמדנו להסתכל נכון, להסתכל עמוק, ולא להגיע למסקנה שאם קשה לצדיקים זה בגלל שה' לא אוהב אותם חס ושלום.

בדוגמה השניה, קנקנים יוצאים מן התנור, והיוצר רוצה להראות שהקנקנים האלו חזקים, לכן הוא מכה על הקנקנים החזקים יותר שהוא יודע שלא ישרבו. הוא מראה שהם עומדים במכות, כך כשהצדיקים לא נשברים למרות הייסורים, זה מראה את החוזק שלהם והקדוש ברוך הוא מתפאר בהם.

שיחת הרב זלמן מלמד לפרשת השבוע ♦ 9

אמר ר' אלעזר: משל לבעל הבית שהיו לו שתי פרות, אחת כוחה יפה ואחת כוחה רע, על מי הוא נותן את העול, לא על זו שכוחה יפה? כך הקב"ה מנסה את הצדיקים, שנאמר 'ה' צדיק בְּחֶן'.

המהר"ל (דרך חיים ה, ג) מבאר זאת כך: צריך להטיל עול של ייסורים על הציבור. על מי הקב"ה יטיל את העול - על הצדיקים, שיקבלו את הייסורים בשם כל הדור, ובזה יכופר על הדור. הדוגמה השלישית אומרת לנו, שהצדיקים לא רק מזדככים ומועילים לעצמם אלא הם מכפרים על הדור. הם נושאים על עצמם את עון הדור ועל ידי זה הדור מיתקן והקב"ה מוחל.

ואף על פי כן, למרות כל התוצאות היפות של הניסיון, אנחנו מתפללים בכל בוקר 'אל תביאנו לידי ניסיון'. הרב מסביר ב'עולת ראי"ה', שלפעמים אדם מבסס את הכוחות שלו, ויודע לעמוד בכל האתגרים שהוא מכיר. אך אם יבוא מצב חדש, יכול להיות שהוא לא ידע להתמודד איתו. הבקשה שלנו מהקב"ה היא שלא יביא אותנו לידי ניסיון שאנחנו לא מוכנים אליו. האדם צריך להכין את עצמו ולבנות את הכוחות שלו בצורה כזו, שכל ניסיון שהוא פוגש, הוא כבר מוכן אליו מראש. לחשוב צעד אחד קדימה: אם אני אראה דבר מסויים הוא עלול לגרום אותי, אז איך אני מתמודד איתו. ויותר מזה, התפילה שלנו היא שגם אם נפגוש דבר שאינו צפוי, שאי אפשר להתכונן אליו - שנהיה כל כך דבוקים בריבוננו של עולם, עד ששום דבר לא יפגיע אותנו. שנהיה מראש כל כך חזקים ששום דבר לא יכול לערער אותנו ולגרום לנו לכישלון.

אני רוצה לומר שהבקשה הזו צריכה להיות מלווה בהתבוננות. האדם צריך להתבונן בדרכו, ולחשוב שהרי לפעמים יש ניסיונות קשים, וצריך להתכונן איך לעמוד בהם, איזה כוחות אני מייצר, ואיך אני אגיב כשהניסיון יבוא. יש לנו מסורת מאברהם אבינו של יכולת לעמוד בניסיונות. הוא טבע בבניו, בעם ישראל, את הכוח לעמוד בניסיון. צריך אדם לומר 'מתי יגיעו מעשי למעשי אבותי' (תנא דבי אליהו רבה, כה), להתחבר לגדולה הזו של אברהם אבינו, אל הכוח לעמוד בניסיונות, ולדעת שגם אצל אברהם הכול התחיל מתוך האמונה הגדולה, ואהבת ה' הגדולה שהיתה בו.

'ואהבת' – איך?

אברהם היה אוהב ה' בכל לבבו ובכל נפשו ובכל מאוודו. כל מציאותו הייתה מלאה אהבת ה'. באהבת ה' יש סוגים וצורות שונות. המהר"ל, בנתיב אהבת ה', חוקר מה יוצר ומפתח אצל האדם את האהבה. לכאורה, את מי האדם אוהב - את בני עמו, את הקרובים אליו. 'לא לחינם הלך הזרזיר אצל העורב, אלא מפני שהוא מינו' (בבא קמא צב, ב). ויש אהבה נוספת, שאנחנו פוגשים בין השונים, כמו אהבת איש ואישה, שאהבתם נובעת מתחושה הדדית של השלמה. כל אחד מרגיש שהשני משלים אותו. אהבה כזו מייצרת אחדות וכזה הוא עניינה של אהבת ה'. כשהאדם מפתח את המודעות שלו שריבונו של עולם מחייה אותו בכל רגע ורגע, וכל מה שיש לו הוא מאת ה', ה' הוא מקור החיים שכל הזמן משפיע עליו ומשלים אותו – הוא מתמלא אהבה.

יכולה להיות גם אהבת ה' שמתעוררת מכך שה' טוב אל אדם. זו גם כן סיבה לאהוב, שהאדם אוהב את מי שהיטיב לו. זו אהבה חיצונית יותר ולא תחושה של השלמה כמו האהבה של איש ואשה. ריבונו של עולם משלים אותו בכל המובנים, כל התקדמות וכל שלמות שנשיג – היא ממנו. נתבונן בדבר הזה, ריבונו של עולם הוא מקור החיים, זאת אומרת, שהרצון לחיות הוא רצון ששפע החיים האלוקיים ימלא אותנו יותר ויותר. ככל שריבונו של עולם יהיה יותר בתוכנו - נתמלא כוחות, נהיה מלאי חיים. כשאדם מתבונן בזה היטב, הוא יכול להתרומם למדרגה המתוארת בפסוק - 'נִפְשֵׁי אֲנִיִּיתֶךָ בְּלִילָה' (ישעיה כו, ט). גם דוד, במספר מקומות בתהלים, מכנה את הקב"ה 'נפשי'. זה נובע מתוך ההכרה הזו שאתה הנותן לי כוחות וחיים. אהבת ה' היא בעצם תחושה וביטוי לקשר העמוק והטבעי שקיים בין ריבונו של עולם ובין האדם, או בין ריבונו של עולם לבין העולם כולו. ה' הוא מקור חיינו. ההתבוננות הזו מביאה את האדם לאהבת ה' מלאה. כל אדם אוהב את עצמו ואת הכוחות שלו ומחובר אליהם, ועל ידי ההתבוננות הזו מתברר לו שהמקור שלו עצמו, ושל כל הכוחות היפים שלו, ושל כל הטוב שקיים – הוא הקשר אל ריבונו של עולם.

שיחת הרב זלמן מלמד לפרשת השבוע ♦ 11

צריכים להעמיק בהתבוננות הזו, שמביאה את האדם לאהבת ה' עמוקה מאוד. במה זה מתבטא. המדרש אומר (ספרי ואתחנן, לב):

'וְאֶהְבֶּתְ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ בְּכָל לִבְבְּךָ' – כאברהם, שנאמר בו 'אֲבָרְהָם אֶהְבֶּי' (ישעיה מא, ח). 'וּבְכָל נַפְשְׁךָ' – כיצחק, שעקד עצמו על המזבח. 'וּבְכָל מְאֹדְךָ' – הוי מודה לו כיעקב, שאמר: 'קִטְנִיתִי מִכָּל הַחֲסָדִים' (בראשית לב, יא).

אלו צורות שונות של אהבה, בכל לבבך, בכל נפשך ובכל מאודך. בחינות שונות של עבודת ה', בחינות שונות של תכונות ושל התבוננות, ובכל התכונות האלו צריך לאהוב את ה'.

'בְּכָל לִבְבְּךָ' – זה אברהם אבינו. המהר"ל מסביר (נתיב אהבת ה'), שאהבת ה' של אברהם התבטאה באקטיביות. אברהם כל הזמן פועל, עושה את רצון ה'. בכל ההתנהגות שלו הוא חי ומופיע את אהבת ה' שלו, במצוות ובחסדים שהוא עושה, בכל הופעות החיים שלו הוא מביע אהבה לריבונו של עולם.

יש אפשרות נוספת להביע אהבה. יצחק מביע את אהבתו בכך שהוא דבק בה' במסירות נפש. זה לא בהכרח מופיע בפעולות בחיים, זה יכול להיות פסיבי יותר – לתת את כל החיים לריבונו של עולם. זו פעולה עצומה, במיוחד כאשר היא מגיעה לשיא של מסירות נפש בפועל. אבל זו הופעה חד פעמית. זהו האופן של 'וּבְכָל נַפְשְׁךָ'.

'וּבְכָל מְאֹדְךָ' – זהו השילוב. יעקב אבינו הוא שילוב המידות של אברהם ויצחק. הוא מודה לריבונו של עולם, 'קִטְנִיתִי מִכָּל הַחֲסָדִים'. הפעולה של ההודיה היא פעולה של התבטלות. כל הודיה היא הבעה של תלות, אני מפנים את העובדה ש'קִיבלתי ממך'. בתפילה אנחנו מתכופפים כשאנחנו אומרים 'מודים'. לאדם לפעמים לא נעים להודות למישהו כי זה מבטא שהוא תלוי בו. כלפי שמיא ההבעה הזו של ההתבטלות היא ביטוי לכך שהאדם יודע ומכיר שהכול מהקב"ה. המהר"ל מסביר שבהודאה יש בחינה מסוימת של מסירות נפש, של ביטול אל ה'; מצד שני השבח וההודאה לריבונו של עולם הן פעולות אקטיביות. כך נוצר שילוב בין 'בְּכָל לִבְבְּךָ' ובין 'בְּכָל נַפְשְׁךָ'.

אפילו לא נוטל את נפשך...

אהבת ה' היא בראש ובראשונה בלב. האדם מרגיש אהבה לריבונו של עולם. הביטוי של האהבה הזו היא במעשים. ומי שאוהב את ה', אוהב ממילא גם את בריותיו של ה', כמו שאם אדם אוהב מישהו הוא יאהב גם את ילדיו. אוהבי ה' אוהבים את עמו, שהוא קרוב במיוחד לריבונו של עולם. ואוהבים את התורה שהיא דבר ה' לכן הוא שמח בכל מילה שהוא לומד. הוא אוהב את ישראל כי ישראל הם עמו של ריבונו של עולם. וכמובן הוא אוהב את הבריות כי כל העולם הוא בריותיו של הקב"ה. כגודל האהבה לקב"ה, כך גודל וחוזק האהבה. האהבה הזו הולכת ומתפשטת אל כל המציאות. היא גורמת שהאדם ירצה לקדש שם שמים, להתנהג באופן כזה שכבוד שמיים יתגדל על ידו. הוא עושה דברים טובים, מתנהג באופן מושלם, עושה דברים מתוקנים. הוא אוהב את ה', ורוצה שכבודו יתעלה.

הנכונות למסירות הנפש היא הביטוי הכי עוצמתי, ואולי הכי מושלם של דבקות. אדם אוהב את ה', ורוצה להידבק בו, ואיך ידבק בו - רק כאשר הוא נמסר כל כולו אל ריבונו של עולם. ולכן ר' עקיבא אומר לנו, 'כל ימי הייתי מצטער על פסוק זה 'בכל נפשך' - אפילו נוטל את נשמתך. אמרתי, מתי יבא לידי ואקיימנו?' בעינינו זו תופעה לא מובנת, כי גם אם אדם מוכן למסור את נפשו אם חס ושלום יקרה מצב כזה, האם הוא יבקש את זה? יחכה ויצפה מתי יבוא פסוק זה לידי ואקיימנו?! זה נראה מוזר, הרי אדם רוצה לחיות. ר' עקיבא לא מבין כך. הוא מבין שאין דרך לבטא את אהבת ה' בצורה המלאה מבלי למסור את הכול, ורק כאשר אתה מוסר את הנפש אתה מגיע לדבקות עליונה שאי אפשר להגיע אליה באופן אחר. זה שיא הדבקות של האדם בריבונו של עולם, זה שיא החיים, והוא רוצה לחיות! לכן ר' עקיבא מצטער 'מתי יבוא פסוק זה לידי'.

ראיתי מי ששואל, למה נאמר על ר' עקיבא 'מצטער' למה לא כתוב שהיה מבקש. יש אומרים, שהוא היה עושה 'תרגולים', בכל פעם שבא צער הוא היה מנסה לעמוד בו, וכך הוא היה מתרגל את עצמו למסור את כל כולו לה'.

שיחת הרב זלמן מלמד לפרשת השבוע ♦ 13

אמרנו קודם שהאופן הזה של אהבת ה' בדרך של 'בְּכָל נַפְשְׁךָ' היא חד פעמית. אדם שמגיע להתבוננות כל כך עמוקה באהבת ה' עד שהוא מוכן למסור את נפשו – בוודאי שזה נותן לו המון כחות בדברים קטנים, יומיומיים, שלא דורשים ממנו למסור את הנפש. כמו לקום בבוקר, או לשקוד על התורה, להיות טוב לבריות, להיות מצוין בכל המובנים. מי שמוכן למסירות נפש - על אחת כמה וכמה שהוא מוכן לאתגרים האלו. כל אדם שאומר בכל ערב ובוקר 'בְּכָל לְבַבְךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ', האמירה הזו צריכה לתת לו כוח עד קריאת שמע הבאה. כמו שמסביר הכוזרי, שהתפילה חוזרת שלוש פעמים ביום על אותם הדברים, משום שהיא נותנת לנו בכל פעם עוד כוח. בעצם צריך האדם לומר 'אתה חונן לאדם דעת' – תן לי דעת עד הצהריים. צריך לבקש דעת עכשיו, ולממש את זה. הגעת לערב - צריך תוספת, עוד בקשה, עוד התקרבות לריבונו של עולם כדי שישפיע עליך חכמה בינה ודעת. כך כשאדם קורא קריאת שמע בבוקר, הוא צריך לחיות את הדברים האלו. 'אני מתכוון למה שאני אומר עכשיו, אני רוצה להיות כזה. אני מוכן למסור את כל הממון, את כל כוחות הנפש ואת כל החיים – ואז, קל וחומר שגם מוכן להתאמץ בדברים אחרים.' זה נותן כוח לעשות הרבה דברים קשים, וכך אדם מתפתח ומתקדם.

עסקנו בדמותו של אברהם אבינו, אוהב ה' הגדול. הקב"ה הכתיר אותו בתואר הזה – 'אֲבִרְהָם אֱהָבִי'. ואנחנו צריכים ורוצים להמשיך, 'אחרית כראשית', לחזור אל הגודל של עבודת האבות. ובזכות זה נזכה, 'מביא גואל לבני בניהם למען שמו באהבה'. במהרה בימינו!

השיחה נמסרה בשנת התש"פ

לקבלת שיחה שבועית במייל או בווטסאפ,

שלחו הודעה לכתובת bogrim@yeshiva.org.il, או למספר 0547881227

ניתן לצפות בשיחה באתר ישיבה - www.yeshiva.org.il

השיחה השבועית משודרת בשידור חי במוצאי שבת, כשעה לאחר צאת השבת

ניתן להאזין בשידור חי גם דרך חיוג לטלפון 02-6643149 שלוחה 11